
I. ЕКОНОМІКА Й УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 334.732.2(477)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ КРЕДИТНОЇ КООПЕРАЦІЇ

О. В. МАНЖУРА, доктор економічних наук
(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»);

О. В. ГАРКУША, кандидат економічних наук
(АТ «ОТП Банк», м. Київ);

В. І. КЛИМЕНКО, кандидат економічних наук, доцент
(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. *Мета статті* полягає в з'ясуванні особливостей формування концептуальних підходів щодо розвитку системи кредитної кооперації, визначенні найважливіших проблем у розвитку кредитної кооперації, розгляду найбільш дискусійних пропозицій Держфінпослуг щодо змін до концепції розвитку системи кредитної кооперації. **Методика дослідження.** *Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: наукового аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення, діалектичного підходу.* **Результатом дослідження** є розгляд найважливіших проблем розвитку кредитних спілок і можливостей їх вирішення на основі розробки чіткого концептуального бачення розвитку кредитно-кооперативного сектора національної економіки. *Визначено та розглянуто найбільш дискусійні пропозиції Держфінпослуг щодо змін до Концепції розвитку системи кредитної кооперації.* **Практична значущість результатів дослідження.** *У статті обґрунтовано, що надзвичайно важливим напрямом удосконалення державного регулювання сектора кредитних спілок є формування концептуальних підходів щодо розвитку системи кредитної кооперації в Україні. Саме концепція розвитку системи кредитної кооперації є тим документом, що визначає стратегічні напрями державної політики у сфері розвитку сектора кооперативного кредитування з мінімально можливим втручанням держави та принципами функціонування системи кредитної кооперації з урахуванням позитивного міжнародного досвіду.*

Ключові слова: *Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг, концепція розвитку, кредитна кооперація.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Після прийняття у 2001 р. базових законів «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» і «Про кредитні спілки» та створення у 2003 р. державного регулятора – Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг (Держфінпослуг) закінчився 10-річний період розвитку кредитних спілок в умовах практично повної відсутності державного регулювання й нагляду за їх діяльністю. У результаті перереєстрації, здійсненої на основі цих законів, із більш ніж 1 000 організацій, що називали себе кредитними спілками, залишилось трохи більше 400 [1]. Із цього моменту розпочався новий етап розвитку кредитних спілок – на основі нового законодавства та розвитку в умовах регулювання і нагляду з боку держави, яку уособлювала Держфінпослуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку кредитних спілок в Укра-

їні знаходяться в центрі уваги таких вітчизняних науковців, як В. В. Гончаренко, О. І. Гриценко, О. В. Люта, О. І. Мешко, Н. О. Славова, А. А. Степанова, А. А. Пожар, А. О. Пантелеймонович та ін.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є: з'ясування особливостей формування концептуальних підходів щодо розвитку системи кредитної кооперації; визначення найважливіших проблем у розвитку кредитної кооперації; розгляд найбільш дискусійних пропозицій Держфінпослуг щодо змін до концепції розвитку системи кредитної кооперації.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Прийняті державним регулятором протягом 2003–2008 рр. нормативно-правові акти (табл. 1) стали першим кроком у здійсненні державного регулювання та впорядкуванні діяльності кредитних спілок як фінансових установ.

Таблиця 1

**Ліцензійні умови для отримання ліцензії
на провадження діяльності щодо залучення внесків (вкладів)
членів кредитної спілки на депозитні рахунки [узагальнено авторами]**

№ з/п	Зміст ліцензійної умови
1	Відповідати вимогам законів України «Про кредитні спілки», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», нормативно-правовим актам Держфінпослуг, що регулюють діяльність кредитних спілок
2	У своїй діяльності керуватися Статутом та внутрішніми положеннями, перелік яких визначений нормативно-правовими актами Держфінпослуг. Положення не повинні суперечити вимогам законодавства
3	Формувати капітал, резерви, фонди та визначати порядок покриття збитків відповідно до вимог, установлених Держфінпослуг
4	Дотримуватися критеріїв щодо ліквідності, капіталу та платоспроможності, прибутковості, якості активів і ризиковості операцій, установлених нормативно-правовими актами Держфінпослуг
5	Бути забезпеченою комп'ютерною технікою для ведення обліку та комунікаційними засобами (телефон і/або факс), а також використовувати програмне забезпечення відповідно до вимог Держфінпослуг
6	Мати окреме приміщення з обмеженим доступом і сейф для зберігання грошей (грошових коштів) та документів, що унеможливило їх викрадення (пошкодження), а також мати інше спеціальне технічне обладнання, перелік і вимоги до якого встановлюються Держфінпослуг
7	Протягом часу, встановленого внутрішніми правилами (документами), забезпечувати прийом членів кредитної спілки для проведення відповідних розрахунків, надання необхідної інформації та консультацій
8	Членами органів управління кредитної спілки не можуть бути особи, які за рішенням суду визнані недієздатними або обмежено дієздатними, особи, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, а також особи, які мають непогашену судимість за корисливі злочини
9	Керівники та головний бухгалтер кредитної спілки повинні відповідати професійним і кваліфікаційним вимогам, установленим Держфінпослуг
10	Здійснювати діяльність щодо залучення внесків (вкладів) членів кредитної спілки на депозитні рахунки на підставі договору, який би відповідав вимогам ст. 6 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», а також містив умови, що не суперечать одна одній та не містять положень із неоднозначним трактуванням: порядок нарахування та виплати відсотків (методи нарахування відсотків, періодичність виплати відсотків і форму їх розрахунку тощо); положення про необхідність підписання додаткового договору в разі зміни умов цього договору; положення про умови дострокового розірвання договору з ініціативи члена кредитної спілки та порядок здійснення розрахунків; положення про необхідність письмового повідомлення сторін договору щодо зміни свого місцезнаходження (адреси) однією зі сторін

Продовж. табл. 1

№ з/п	Зміст ліцензійної умови
11	Вести облік укладених договорів, які зобов'язана зберігати не менше п'яти років після виконання взаємних зобов'язань
12	Подавати до Держфінпослуг фінансову звітність та інші звітні дані, інформацію в обсягах, формах та у строки, що нею встановлені
13	Не поширювати в будь-якій формі рекламу та іншу інформацію, що містить неправдиві відомості про її діяльність
14	Виконувати свої зобов'язання перед членами в порядку, терміни та протягом строків згідно з укладеними договорами
15	Не здійснювати діяльність, що не передбачена її статутом
16	Виконувати гарантовані законом права членів кредитної спілки з питань управління кредитною спілкою та з питань отримання інформації про діяльність кредитної спілки
17	Приймаючи членів до кредитної спілки, дотримуватись ознаки членства, визначеної її статутом
18	Протягом десяти робочих днів після виникнення змін і/або доповнень до документів, поданих нею для отримання ліцензії, письмово повідомити Держфінпослуг про зміни та/або доповнення і надати відповідні підтверджувальні документи
19	Протягом десяти робочих днів після накладення санкцій іншими органами виконавчої влади письмово повідомити Держфінпослуг і надати копії відповідних підтверджувальних документів

Однак недосконалість багатьох положень Закону «Про кредитні спілки» та прийнятих нормативно-правових документів Держфінпослуг призвела до того, що із середини 2000-х років у цьому секторі національної економіки почали виявлятися цілком закономірні проблеми й негативні тенденції [6].

Про наявність проблем у секторі кредитних спілок почали говорити не тільки представники державного регулятора [7], а й самі учасники ринку та експерти-науковці [2]. Найважливіші з цих проблем, що пізніше були офіційно визнані й із боку держави [11], наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Найважливіші проблеми розвитку кредитних спілок

Проблема	Коментар
Функціонування на ринку значної кількості кредитних спілок, що не дотримувались у своїй діяльності основоположних принципів міжнародного кооперативного руху та вимог щодо захисту прав їх членів	Зазвичай, це кредитні спілки (далі – КС) із всеукраїнським статусом, що мають розгалужену мережу відділень і працюють не прозоро навіть для Держфінпослуг. Фактично вони стали псевдоспілками та перетворились у приватні фінансові структури
Значна обмеженість можливостей кредитних спілок у наданні фінансових послуг їх членам та юридичним особам, створеним членами	КС не можуть здійснювати розрахункові операції в інтересах своїх членів, а також обслуговувати заснованими фермерські господарства й інші суб'єкти малого бізнесу
Недостатній рівень капіталізації та нестійкий фінансовий стан частини кредитних спілок	Лише в частини КС рівень капіталізації відповідає необхідному для виконання зобов'язань перед їх членами
Відсутність інфраструктури, необхідної для забезпечення ефективного функціонування системи кредитної кооперації, оперативного надання фінансової підтримки кредитним спілкам у разі різкого погіршення їх фінансового стану, упровадження сучасних управлінських та інформаційних технологій; ефективного механізму захисту прав членів кредитних спілок, у тому числі системи гарантування їх вкладів	Законодавством і нормативними актами Держфінпослуг не передбачено формування дієвого механізму підтримки фінансової стабільності КС, їх ліквідності, гарантування вкладів їх членів і доступу до ринків фінансових ресурсів
Низький рівень професійної діяльності та технічної оснащеності переважної більшості кредитних спілок	Держфінпослуг у своїх нормативних документах увів певні вимоги, однак вони носили лише формальний характер
Концептуальна невизначеність на тривалу перспективу та неадаптованість законодавства України, що регулює ринок кооперативного кредитування, до законодавства Європейського Союзу	КС у законодавстві розглядаються як окремі автономні організації. Не задіяні механізми формування повноцінної системи з наданням їй функцій саморегулювання, як це є в багатьох країнах

Вирішення цих проблем можливе лише на основі розробки чіткого концептуального бачення розвитку кредитно-кооперативного сектора національної економіки. Однак у керівництві державного регулятора завжди було інше бачення його перспектив. В одному зі своїх інтерв'ю, у жовтні 2005 р., голова Держфінпослуг В. Суслов стосовно кредитних спілок зазначив: «...це історично відживаюча форма... Адже класична кредитна спілка є касою взаємодопомоги, у якій беруть участь лише фізичні особи, кредитуючи одна одну власними внесками. В умовах ринкової економіки така схема не є особливо перспективною» [9].

У зв'язку з цим, надзвичайно важливим напрямом удосконалення державного регулювання сектора кредитних спілок є формування концептуальних підходів щодо розвитку системи кредитної кооперації в Україні. Про важливість цього неодноразово наголошували представники діючих в Україні проектів і програм міжнародної технічної допомоги – Світового банку (спільно з Міністерством фінансів України) «Розширення доступу до ринків фінансових послуг», Європейського Союзу ТАСІС «Надання підтримки малим і середнім підприємствам на селі», Канадської агенції міжнародного розвитку СІДА «Програма зміцнення кредитних спілок в Україні», Німецьких GTZ/DGRV «Підтримка фінансування села», Польської національної асоціації кооперативних ощадних кас SKOK, – які, зі свого боку, були зацікавлені в довгостроковому розвитку кредитних спілок в Україні. За підтримки цих організацій був розроблений проект Концепції розвитку системи кредитної кооперації, схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України № 321-р від 7.06.2006 р. Цей надзвичайно важливий для розвитку кредитно-кооперативного сектора національної економіки документ уперше визначив основні засади державної політики щодо розвитку кредитно-кооперативного сектора в національній економіці [11].

Концепція розвитку системи кредитної кооперації є тим документом, що визначає стратегічні напрями державної політики у сфері розвитку сектора кооперативного кредитування з мінімально можливим втручанням держави та принципи функціонування системи кредитної кооперації з урахуванням позитивного міжнародного досвіду. Вона містить багато прин-

ципово важливих положень для майбутнього ефективного розвитку сектора кредитних спілок.

По-перше, чітко формулюється мета подальшого розвитку системи кредитної кооперації в Україні – розроблення та запровадження ефективного ринкового механізму фінансування населення, передусім, у сільській місцевості. Діяльність установ системи кредитної кооперації має спрямовуватись на захист інтересів своїх членів і базуватись на принципах міжнародного кооперативного руху, схвалених Міжнародним кооперативним альянсом. При цьому розвиток системи кредитної кооперації має сприяти забезпеченню доступності фінансових послуг для широких верств населення, передусім, у сільській місцевості, підвищенню рівня його добробуту та купівельної спроможності, залученню коштів до фінансової системи держави, активізації діяльності територіальних громад та їх підтримці.

По-друге, чітко визначені принципи, на яких має ґрунтуватись створення та розвиток системи кредитної кооперації, а саме:

- максимальна відповідність діяльності кооперативних кредитних установ потребам територіальних громад, трудових колективів, членів громадських, професійних і релігійних організацій;
- стабільність, надійність та безпека діяльності;
- досягнення належного рівня функціональної консолідації та інтеграції;
- послідовне наближення законодавства України, що регулює ринок кооперативного кредитування, до законодавства Європейського Союзу;
- гарантування вкладів членів кредитних спілок.

По-третє, формулюється чітке бачення майбутньої структури національної системи кредитної кооперації, що передбачає такі елементи:

- кредитні спілки, які безпосередньо надають фінансові послуги своїм членам;
- інфраструктура, що забезпечує належний рівень фінансової, системної та організаційної інтеграції кредитних спілок;
- сервісна інфраструктура, об'єкти якої перебувають у власності кредитних спілок або під їх контролем і забезпечують надання відповідних послуг.

Проте бачення структури системи кредитної кооперації не є чітко визначеним – дво- чи трирівнева. Перший рівень – кредитні спілки, що безпосередньо надають фінансові послуги споживачам – своїм членам. При цьому мають бути створені належні законодавчі й інституціональні умови для здійснення ефективного кредитування, передусім, у сільській місцевості та малих містах, у тому числі іпотечного кредитування, кредитування суб'єктів малого підприємства та фермерських господарств, надання послуг у здійсненні розрахунків для своїх членів. Другий рівень системи кредитної кооперації передбачає створення кооперативних банків та об'єднаних кредитних спілок, через які для кредитних спілок забезпечується можливість доступу до необхідних фінансових ресурсів як шляхом їх перерозподілу в межах системи кредитної кооперації, так і залучення відповідних ресурсів із зовнішніх джерел. Також через кооперативні банки організації першого рівня отримують доступ до міжбанківської системи розрахунків, забезпечення переказу коштів, рефінансування та диверсифікації ризиків. Доцільно визначити на законодавчому рівні можливість заснування кредитними спілками регіональних і міжрегіональних кооперативних банків, а також надати спілкам право створювати об'єднані кредитні спілки, але лише на базі членства в асоціаціях кредитних спілок. Однак запропоноване концептуальне положення про те, що засновниками кооперативних банків, які утворюються за участю кредитних спілок та об'єднаних кредитних спілок, можуть бути тільки кредитні спілки, є досить дискусійним. З нього не зрозуміло, чи можуть інші юридичні та/або фізичні особи засновувати кооперативні банки без участі кредитних спілок та ставати повноправними учасниками банків, заснованих кредитними спілками.

Важливим із концептуальної точки зору є також передбачення можливості для установ другого рівня створювати третій рівень національної кредитно-кооперативної системи – центральні кооперативні банки та/або об'єднані кредитні спілки, які б обслуговували їх потреби. Однак необхідно чітко визначити принципи, функції та механізми діяльності установ цього рівня, доцільність і механізми їх державної підтримки.

Особливу роль повинні відігравати асоціації кредитних спілок як важливі елементи ор-

ганізаційної інтеграції всієї національної системи кредитної кооперації. Діяльність таких потужних асоціацій має сприяти розробленню й запровадженню єдиних правил поведінки на ринку кооперативного кредитування, професійних і технологічних стандартів діяльності кредитних спілок.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку організаційної інтеграції кредитно-кооперативного руху пропонується формування єдиної саморегулювальної організації кредитних спілок у формі всеукраїнської асоціації, якій могли бути делеговані відповідні повноваження з боку Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг. Однак на шляху практичної реалізації цієї пропозиції стоїть проблема існування двох всеукраїнських асоціацій – Всеукраїнської асоціації кредитних спілок (ВАКС) і Національної асоціації кредитних спілок України (НАКСУ).

Незважаючи на вищенаведені важливі позитивні аспекти Концепції, що стала певним компромісом між державними органами, з однієї сторони, та спілками й зарубіжними проектами технічної допомоги, з іншої сторони, вона має й певні недоліки та не вирішені концептуальні питання.

Перша спроба практичної реалізації положень розробленої Концепції розвитку системи кредитної кооперації була зроблена розпорядженням Держфінпослуг № 6189 від 5.09.2006 р., яким затверджувався План відповідних заходів, спрямованих на реалізацію положень Концепції [10]. Пізніше на основі цих документів був розроблений і 20.03.2008 р. поданий до Верховної Ради Кабінетом Міністрів України проект Закону № 2256 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань діяльності системи кредитної кооперації», який 17.12.2008 р. був прийнятий у першому читанні [4].

У цьому законопроекті знайшли своє відображення більшість принципів положень Концепції, однак робота над прийняттям його у другому читанні та загалом зупинилась. За дослідженням В. В. Гончаренка [3], причини цієї зупинки мали політичний характер. Після зміни керівництва Держфінпослуг і призначення у березні 2010 р. новим головою Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг В. Волги, одним із його перших рішень щодо врегулювання проблемної ситу-

ації із кредитними спілками стала термінова підготовка змін до Концепції розвитку системи кредитної кооперації, що існує. При цьому нова команда Держфінпослуг проігнорувала той факт, що жодне з важливих системних положень прийнятої у 2006 р. Концепції протягом останніх чотирьох років так і не було реалізовано, а саме вони могли б швидко та кардинально змінити ситуацію в секторі кредитних спілок. Натомість зусилля нової команди Держфінпослуг були спрямовані на термінову зміну самої Концепції. У зв'язку з цим, нова редакція Концепції була розроблена протягом місяця і 26.04.2010 р. оприлюднена на офіційному сайті Держфінпослуг [8].

Нова редакція Концепції готувалась фахівцями Держфінпослуг кулуарно, практично без залучення до цієї роботи асоціацій кредитних

спілок та експертів-науковців. Такий підхід суперечив схваленій Кабінетом Міністрів України та діючій на той момент Концепції розвитку системи кредитної кооперації, у якій закріплено положення, що державна політика у сфері розвитку системи кредитної кооперації має проводитись за участю асоціацій кредитних спілок, саморегулювальної організації та наукових установ. Автори нової редакції Концепції від 26.04.2010 р. без належного обґрунтування й науково-експертних висновків вирішили внести досить суттєві зміни до Концепції, на основі яких у подальшому планувалось розробити нову редакцію Закону України «Про кредитні спілки». Найбільш дискусійні положення та пропозиції Держфінпослуг щодо внесення змін до Концепції розвитку системи кредитної кооперації наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Дискусійні пропозиції Держфінпослуг щодо внесення змін до Концепції розвитку системи кредитної кооперації (у редакції від 26.04.2010 р.) [систематизовано авторами на основі [3]]

Пропоновані зміни до Концепції 2006 р.	Коментар
Кредитні спілки мають право надавати фінансові послуги як фізичним особам – членам кредитної спілки, так і іншим фізичним особам (клієнтам)	Уведення поняття «клієнт спілки» суперечить природі спілок і міжнародній практиці. Крім цього, виключено розширений попередньою редакцією Концепції перелік нових можливих послуг спілки та нових груп членів
Посилення відповідальності членів органів управління кредитних спілок і безпосередньо членів кредитних спілок за результати діяльності кредитних спілок	Не зрозуміло, як буде виявлятися посилення відповідальності працюючих на громадських засадах членів спостережної ради та ревізійної комісії, а також членів спілки за результати її роботи
Установлення максимальної кількості членів однієї кредитної спілки	Ця норма суперечить світовому досвіду. Не зрозуміло, чому, як і на яких підставах буде визначатись обмеження кількості членів
Посилення касової дисципліни кредитних спілок із переходом переважно на безготівкову форму обслуговування своїх членів і клієнтів	Це змусить спілки працювати лише через комерційні банки, що є їх конкурентами на ринку, та не тільки суттєво збільшить операційні витрати, а й позбавить кредитні спілки автономності та перспектив розвитку
Установлення повної відповідальності членів кредитної спілки за результати її діяльності	У випадку введення повної відповідальності, членство у кредитній спілці стане досить ризиковим для фізичних осіб
Зобов'язати кредитні спілки надсилати повідомлення про скликання загальних зборів їх вкладникам виключно рекомендованими листами	Указана норма дискримінує іншу частину членів спілки – позичальників – і призведе до значних необґрунтованих витрат спілки
Загальні збори членів кредитної спілки вважаються правомочними, якщо на них присутні особисто більше половини вкладників кредитної спілки	Указана норма ще більше ускладнить проблему організації загальних зборів спілки, що існує, та призведе до значних необґрунтованих витрат і неможливості проведення зборів
Аудитор (аудиторська фірма) повинна оприлюднити результати проведеної аудиторської перевірки на загальних зборах кредитної спілки та проконтролювати усунення встановлених недоліків	Абсурдно є сама спроба зобов'язати незалежного аудитора «проконтролювати усунення встановлених недоліків». Не зрозуміло, про які недоліки йдеться. Аудитор має лише підтвердити (чи ні) річну звітність
Установити на законодавчому рівні можливість Держфінпослуг призначати примусовий аудит за рахунок кредитних спілок	Не зрозуміло, у яких випадках і з якою метою може бути призначено примусовий аудит, і чому це має відбуватись за рахунок спілки. Також це створення умов для корупційних дій

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Запропоновані Держфінпослуг зміни до Концепції розвитку системи кредитної кооперації не тільки кардинально змінювали умови функціонування кредитних спілок у національній економіці, але й свідчили про недостатнє розуміння з боку державного регулятора соціально-економічної місії, принципів діяльності й унікальної неприбуткової кооперативної природи кредитних спілок.

У зв'язку з цим, діючі кредитні спілки, їх обласні та всеукраїнські асоціації (ВАКС і НАКСУ) виступили з різкою критикою позиції Держфінпослуг і своїми зауваженнями до запропонованих змін Концепції розвитку системи кредитної кооперації [5]. При цьому підкреслювалось, що така непродумана зміна державної політики щодо всіх спілок (а не тільки псевдоспілок, які масово почали виникати й поширюватись у попередні роки в умовах недосконалого законодавства та недостатньої уваги до цієї проблеми з боку Держфінпослуг) може призвести до знищення цього важливого сектора національної економіки.

Варто зазначити, що головним недоліком Концепції став її невизначений юридичний статус, який не передбачав чітких механізмів її практичної реалізації. Положення Концепції мають стати відображенням державної політики щодо розвитку кредитно-кооперативного сектора національної економіки та бути імплементованими в чинне українське законодавство. Тільки за цих умов сектор кредитних спілок отримає шанс на успішний розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відродження руху кредитних спілок в Україні // Бюлетень кредитних спілок України. – 2012. – № 6. – С. 13.
2. Гончаренко В. Національна концепція розвитку системи кредитної кооперації: пошук оптимальної для України моделі / В. Гончаренко, М. Зарицька // Україна Бізнес. – 2005. – № 46. – С. 8–12.
3. Гончаренко В. В. Про зміни концепції розвитку системи кредитної кооперації та її можливий вплив на кредитно-кооперативний сектор національної економіки / В. В. Гончаренко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. : Економічні науки. – 2011. – № 5. – С. 99–107.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань діяльності системи кредитної кооперації [Електронний ресурс] : Законопроект № 2256 від 20.03.2008. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=32070 (дата звернення 31.05.17), – Назва з екрана.
5. Зауваження та пропозиції ВАКС [Електронний ресурс] // Сайт Всеукраїнської асоціації кредитних спілок. – Режим доступу : http://vaks.org.ua/?menu=zauvajenya_rporozicii (дата звернення: 31.05.17). – Назва з екрана.
6. Кредитні спілки, до яких Держфінпослуг застосовано заходи впливу // Україна-Бізнес. – 2005. – № 43. – 31 жовтня – 7 листопада. – С. 5.
7. Оленчик А. Потрібен постійний, ефективний діалог / А. Оленчик // Бюлетень кредитних спілок України. – 2005. – № 1. – Квітень. – С. 5–6.
8. Повідомлення про оприлюднення проекту Концепції розвитку системи кредитної кооперації, 26.04.2010 р. [Електронний ресурс] // Сайт Державної Комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. – Режим доступу : [http://www.dfp.gov.ua/197.html?&tx_ttnews\[tt_news\]=12019&tx_ttnews\[backPid\]=1&cHash=3abd241a2a](http://www.dfp.gov.ua/197.html?&tx_ttnews[tt_news]=12019&tx_ttnews[backPid]=1&cHash=3abd241a2a) (дата звернення: 31.05.16). – Назва з екрана.
9. Похоже на интригу. Председатель Госфинуслуг Виктор Сулов об интригах вокруг Комиссии, в частности и на финансовых рынках // Экономические известия. – 2005. – № 161. – 27 октября. – С. 6.
10. Про затвердження Плану заходів, спрямованих на реалізацію Концепції розвитку системи кредитної кооперації, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 червня 2006 р. № 321-р. [Електронний ресурс] : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 5 вересня 2006 року № 6189. – Режим доступу : <http://akryvenko.blogspot.com/2012/06/05092006->

- 6189.html (дата звернення: 31.05.16). – Назва з екрана.
11. Про схвалення Концепції розвитку системи кредитної кооперації [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 321-р від 7 червня 2006 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/321-2006-p> (дата звернення: 31.05.16). – Назва з екрана.
- ### REFERENCES
1. Vidrozhennia rukhu kredytnykh spilok v Ukraini [Revival of the credit unions in Ukraine] (2012). *Biuletен kredytnykh spilok Ukrainy – Bulletin of credit unions of Ukraine*, 6, 13 [in Ukrainian].
 2. Honcharenko, V. & Zarytska, M. (2005). Natsionalna kontseptsiiia rozvytku systemy kredytnoi kooperatsii: poshuk optymalnoi dlia Ukrainy modeli [The National Concept for the Development of the Credit Co-operation System: Finding the Best Model for Ukraine]. *Ukraina Biznes – Ukraine Business*, 46, 8–12 [in Ukrainian].
 3. Honcharenko, V. V. (2011). Pro zminy kontseptsii rozvytku systemy kredytnoi kooperatsii ta yii mozhlyvyi vplyv na kredytno-kooperatyvnyi sektor natsionalnoi ekonomiky [On changes in the concept of the development of a credit co-operation system and its possible impact on the credit-cooperative sector of the national economy]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriiia Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of the Poltava University of Economics and Trade: Collected papers. A Series of Economic Sciences*, (5), (pp. 99–107) [in Ukrainian].
 4. Zakonoproekt “Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy z pytan diialnosti systemy kredytnoi kooperatsii” vid 20.03.2008 № 2256 [Draft Law On Amending Certain Legislative Acts of Ukraine on the Issues of the System of Credit Co-operation from March 20, 2008, № 2256. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=32070 (accessed 31 May 2016) [in Ukrainian].
 5. Zauvazhennia ta propozytsii VAKS. Sait Vseukrainskoi asotsiatsii kredytnykh spilok [Comments and suggestions of VAKS. The site of the All-Ukrainian Association of Credit Unions] (n.d.). http://vaks.org.ua/?menu=zauvajenya_propozicii. Retrieved from http://vaks.org.ua/?menu=zauvajenya_propozicii (accessed 31 May 2016) [in Ukrainian].
 6. Kredytni spilky, do yakykh Derzhfinposluch zastosovano zakhody vplyvu [Credit unions, to which the Financial Services Commission applies measures of influence]. (2005). *Ukraina-Biznes – Ukraine-Business*, 43, 31 October-7 November, 5 [in Ukrainian].
 7. Olenchuk, A. (2005). Potriben postiinyi, efektyvnyi dialoh [A permanent, effective dialogue is needed]. *Biuletен kredytnykh spilok Ukrainy – Bulletin of credit unions of Ukraine*, 1, April, 5–6 [in Ukrainian].
 8. Povidomlennia pro opryliudnennia proektu Kontseptsii rozvytku systemy kredytnoi kooperatsii, 26.04.2010 r. Sait Derzhavnoi Komisii z rehuliuвання ryнкiv finansovykh posluch Ukrainy [Notice on the publication of the draft Concept for the development of the credit co-operation system, April 26, 2010. Site of the State Commission for Regulation of Financial Services Markets of Ukraine]. (n.d.). [http://www.dfp.gov.ua/197.html?&tx_ttnews\[tt_news\]=12019&tx_ttnews\[backPid\]=1&cHash=3a6d241a2a](http://www.dfp.gov.ua/197.html?&tx_ttnews[tt_news]=12019&tx_ttnews[backPid]=1&cHash=3a6d241a2a). Retrieved from [http://www.dfp.gov.ua/197.html?&tx_ttnews\[tt_news\]=12019&tx_ttnews\[backPid\]=1&cHash=3a6d241a2a](http://www.dfp.gov.ua/197.html?&tx_ttnews[tt_news]=12019&tx_ttnews[backPid]=1&cHash=3a6d241a2a) (accessed 31 May 2016) [in Ukrainian].
 9. Pohožhe na intrigu. Predsedatel' Gosfinansluga Viktor Suslov – ob intrighah vokrug Komissii v chastnosti i na finansovykh ryнкah v celom [It looks like an intrigue. Chairman of the Financial Services Commission Viktor Suslov – about the intrigues around the Commission in particular and the financial markets in general]. (2005). *Jekonomicheskie izvestija – Economic News*, 161, 27 October, 6 [in Russian].
 10. Rozporiadzhennia Derzhavnoi komisii z rehuliuвання ryнкiv finansovykh posluch Ukrainy “Pro zatverdzhennia Planu zakhodiv, spriamovanykh na realizatsiiu Kontseptsii rozvytku systemy kredytnoi kooperatsii, skhvalenoi rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 7 chervnia 2006 r. №321-r”.

vid 5 veresnia 2006 roku № 6189 [Order of the State Commission for Regulation of Financial Services Markets of Ukraine On Approval of the Action Plan aimed at implementing the Concept for the Development of the Credit Co-operation System, approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine from June 7, 2006, No. 321-p from September 5, 2006 № 6189]. Retrieved from <http://a-kryvenko.blogspot.com/2012/06/05092006-6189.html> (accessed 31 May 2016) [in Ukrainian].

11. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku systemy kredytnoi kooperatsii" vid 7 chervnia 2006 r. № 321-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine On Approval of the Concept for the Development of the Credit Co-operation System from June 7, 2006 № 321-r]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/321-2006-r> (accessed 31 May 2016) [in Ukrainian].

А. В. Манжура, доктор экономических наук (Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»); **А. В. Гаркуша**, кандидат экономических наук (АО «ОТП Банк», г. Киев); **В. І. Клименко**, кандидат экономических наук, доцент (Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Концептуальные подходы к формированию и развитию системы кредитной кооперации.**

Аннотация. Цель статьи состоит в выяснении особенностей формирования концептуальных подходов по развитию системы кредитной кооперации, определении важнейших проблем в развитии кредитной кооперации, рассмотрении наиболее дискуссионных предложений Госфинуслуг по изменению концепции развития системы кредитной кооперации. **Методика исследования.** Решение поставленных в статье задач осуществлено с помощью общенаучных и специальных методов исследования: научного анализа и синтеза, систематизации и обобщения, диалектического подхода. **Результатом исследования** является рассмотрение важнейших проблем развития кредитных союзов и возможностей их решения на основе разработки четкого концептуального видения развития кредитно-кооперативного сектора национальной экономики. Определены и рассмотрены наиболее дискуссионные предложения Госфинуслуг относительно изменений в Концепции развития системы кредитной кооперации. **Практическая значимость результатов исследования.** В статье обосновано, что важнейшим направлением совершенствования государственного регулирования сектора кредитных союзов является формирование концептуальных подходов по развитию системы кредитной кооперации в Украине. Именно концепция развития системы кредитной кооперации является тем документом, определяющим стратегические направления государственной политики в сфере развития сектора кооперативного кредитования с минимально возможным вмешательством государства и принципами функционирования системы кредитной кооперации с учетом положительного международного опыта.

Ключевые слова: Государственная комиссия по регулированию рынков финансовых услуг, концепция развития, кредитная кооперация.

O. Manzhura, Dc. Econ. Sci. (Poltava University of Economics and Trade); **O. Harkusha**, Cand. Econ. Sci. (JSC «OTP Bank», Kyiv); **V. Klimenko**, Cand. Econ. Sci., Docent (Poltava University of Economics and Trade). **Conceptual approaches to formation and development of credit cooperation system.**

Annotation. The purpose of the paper is to clarify the peculiarities of the formation of conceptual approaches to the development of the credit co-operation system, to identify the most important problems in the development of lending cooperation, to consider the most controversial proposals of the Financial Services Commission regarding changes to the concept of the development of the credit co-operation system. **Methodology of research.** The solution of the tasks set in the article is carried out with the help of general scientific and special research methods: scientific analysis and synthesis, systematization and generalization, a dialectical approach. **Findings.** The results of the study are the consideration of the most important problems of the development of credit unions and the possibilities of their solution, based on the development of a clear conceptual vision of the development of the credit-co-operative sector of the national economy. The most controversial proposals of the Financial Services Commission for changes to the Concept of Development of

*the Credit Co-operation System have been identified and discussed. **Practical value.** The article substantiates that an extremely important direction of improving the state regulation of the sector of credit unions is the formation of conceptual approaches to the development of a system of credit co-operation in Ukraine. It is the concept of the development of the credit co-operation system that is the document defining the strategic directions of the state policy in the sphere of development of the sector of cooperative lending with the minimum possible state interference and the principles of functioning of the credit co-operation system taking into account the positive international experience.*

Keywords: *state commission for the regulation of financial services markets, development concept, credit co-operation.*